

วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับการต่อสู้และการต่อรอง เชิงอำนาจ : กรณีศึกษากลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ Cultural and Environmental Discourse on Fight and Power Negotiation: A Case Study of Northeastern Song’s Lyric of Wiraphong Wongsin

มานิตย์ โศกค้อ¹
Manit Sokkhor¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายในการศึกษากลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ โดย การศึกษาคำนี้ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับกลอนลำว่าเป็นวรรณกรรมที่ยังคงมีชีวิต อยู่และถูกผลิตซ้ำความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ท้องถิ่นการเห็นคุณค่าและความ สำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและความรู้สึกอยากกลับไปสู่อุดม ทั้งนี้ผู้แต่ง ได้นำพื้นที่ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มาใช้ในการสร้างสรรค์กลอนลำทั้ง ในด้านของสุนทรียภาพ ให้ข้อคิดคติเตือนใจ และยังคงเป็นปากเสียงที่ส่งสะท้อนถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชาวอีสาน จึงทำให้เกิด วาทกรรมโต้กลับกระแสของการพัฒนาที่ขาดความรับผิดชอบได้อย่างน่าสนใจ การศึกษา ในครั้งนี้ จึงพยายามชี้ให้เห็นว่าผู้แต่งและหมอลำ ในฐานะผู้จับจ้องการเปลี่ยนแปลง ของสังคมได้มีบทบาท ในการส่งสารทางวัฒนธรรมให้ผู้คนชาวอีสานที่หลงใหลในมายา โลกาวัดนี้ปัจจุบันได้ทวนกลับมาถึงความต้องการ/จำเป็นที่แท้จริงในการดำเนิน ชีวิตและยังแสดงให้เห็นว่ามีชาวอีสานจำนวนไม่น้อยที่มีสำนึกอนุรักษ์ท้องถิ่น และโยยหา วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของตนโดยมีกลอนลำเป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงให้ผู้คนมีชีวิตความ เป็นอยู่ที่ดีตลอดไป

คำสำคัญ : วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การต่อสู้และการต่อรองเชิงอำนาจ, กลอนลำ

¹ อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และนิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Abstract

The purpose of this article was to study the folk lyrics of Veeraphong Vongsin. The author noticed that the folk lyrics are the existing literature and are reproducing in terms of meaning on the local preservation, the appreciation of and importance of nature and environment, and the nostalgia. The author composed the folk lyrics based on the nature and environment in terms of appreciation, commentaries, and the reflection on the social development processes of Isan people pointing the reactive discourse on the irresponsible development which also could be found in the folk lyrics. This study, therefore, attempted to point out that the author and the folk singer (Molam) as the observers of social development had the roles in transmitting the cultural messages to the Isan people who doted in the globalization to look back to the real needs and necessities for living and to present. This article also presented that there were numerous of Isan people who have been realizing about the local preservation mind and the nostalgia through the use of folk lyrics as a medium to connect people for the life-long prosperity.

Keywords : Natural and Environmental Discourses, Fight and Negotiation for Power, Folk Lyrics

บทนำ

ในยุคสมัยของการพัฒนา กระแสโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งในวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน โดยเฉพาะชาวอีสาน โลกาภิวัตน์ได้สร้างวัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ในการดำเนินชีวิตหลายประการ เช่น วัฒนธรรมการกิน การใช้จ่าย การประกอบอาชีพ ตลอดจนความคิดความเชื่อของผู้คนก็มีการปรับเปลี่ยนให้เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติกันมาก็ได้เลือนหายไปเป็นจำนวน

มาก กระแสของท้องถิ่นนิยมจึงได้เกิดขึ้นหลังจากที่เกรงว่าวัฒนธรรมที่ติงามจะสูญหายไป ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมในกระแสโต้กลับว่าทกรรรมการพัฒนาในหลายมิติ พัฒนา กิตติอาษา (2546 : 2) ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ในลักษณะนี้ว่า “ท้องถิ่นภิวัตน์” (“Localization)” เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากที่กระแสหลักของการพัฒนาประเทศ เน้นการให้ความสำคัญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มาโดยตลอด

ลักษณะเดียวกันนี้ เสน่ห์ จามริก (2543 : 12) ได้เรียกกระแสดังกล่าวว่า “กระแสชุมชนท้องถิ่น” ท่านได้ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้กระแสโลกที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนามของกระแสโลกาภิวัตน์ว่า “กระแสชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีนัยความหมายเป็นไปเพียงเพื่อการยืนหยัดต่อสู้เพื่อความอยู่รอดหรือป้องกันตัวเองเท่านั้น หากหมายถึงเป็นการเสนอทางเลือกเพื่อการปฏิรูปสู่ระเบียบสังคมใหม่ ซึ่งสงวนที่ว่างให้กับความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” การเกิดขึ้นของท้องถิ่นนิยมจึงเป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งทางสังคมที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

หมอลำเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมกระแสนิยมที่ผู้คนชาวอีสานยังคงอ้างอัตลักษณ์ไว้อย่างแนบแน่น ในฐานะที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน จารูวรรณ ธรรมวัตร (2543 : 31) ได้กล่าวถึง ความหมายของหมอลำว่า “หมอลำ หมายถึง การขับลำท่องคำกลอน เป็นทำนองต่างๆ ประกอบเสียงแคน” นอกจากนี้ จารูวรรณ ยังได้นำเสนอให้เห็นว่า “การฟังหมอลำมีคุณค่าอย่างหลากหลาย เช่น ให้ความบันเทิง ให้ความรู้ด้านการดำรงชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีและประวัติศาสตร์” แม้ในยุคปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจะมีความเปลี่ยนแปลงไปแต่หมอลำก็ยังคงได้รับการตอบรับด้วยดีเสมอมา การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมผ่านกลอนลำจึงเป็นอีกบทสะท้อนหนึ่งให้ผู้แต่งได้นำเสนอภาพแทนทางความคิด ความเชื่อตลอดจนอุดมการณ์ทางสังคมที่ย้ำเตือนให้ตระหนักรู้ว่า “เขาคือใคร” ในขณะเดียวกัน ผู้แต่งกลอนลำในยุคปัจจุบันก็ไม่ลืมที่จะนำเสนอภาพของความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความสูญเสียทั้งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ติงามอันเกิดจากกระแสของการพัฒนาของยุคโลกาภิวัตน์ ปรากฏการณ์เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อและนำไปสู่ปัญหาต่างๆ อีกมากมาย สิ่งเหล่านี้ได้ถูกส่งผ่านกลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ที่ถือว่าเป็นกระแสของการตอบโต้ว่าทกรรรม

การพัฒนาได้เป็นอย่างดี ภาพที่กลอนลำได้นำเสนอจึงเป็นการโหยหาอดีต (Nostalgia) สิ่งที่เคยกิน เคยอยู่ เคยใช้ชีวิตแบบพึ่งพาตัวเอง เช่น การปลูกข้าวกินเองโดยไม่ใช้สารเคมี ไม่ใช้ยาปราบศัตรูพืช ใช้ควายไถนา มีวัฒนธรรมการลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นการประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นที่ลุกขึ้นมาต่อสู้และ ต่อรองกระบวนการพัฒนาได้อย่างน่าสนใจ

ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตว่า กลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีลักษณะที่แตกต่างจากกลอนลำในอดีต อยู่หลายประการ เช่น กลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ไม่ได้มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่กลอนลำ ยังนำเสนอภาพแทนทางความคิด ความเชื่อและอุดมการณ์อันมั่นคงของชาวอีสาน กลอนลำมิได้เป็นแค่วรรณกรรมที่ส่องสะท้อนสังคมอีกต่อไป ในขณะที่เดียวกันกลอนลำกลับเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีความหมายในตัวเอง กลอนลำมิใช่ผลผลิตของมนุษย์ที่ทำหน้าที่รับใช้มนุษย์ภายใต้แนวคิดมนุษย์ คือ ผู้กำหนดสรรพสิ่งในทางตรงกันข้ามกลอนลำกลับเป็นผลผลิตของวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มุ่งเน้นให้มนุษย์เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับสรรพสิ่งอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าคน สัตว์ หรือพืช ด้วยประการที่กล่าวมานี้อาจกล่าวได้ว่า กลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ คือ ปรากฏการณ์ใหม่ของคนอีสานที่มีอุดมการณ์ท้องถิ่นนิยม โดยได้เห็นความเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากวาทกรรมการพัฒนาที่มุ่งปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อก้าวให้ทันยุคสมัยแต่ขาดการพินิจพิเคราะห์ถึงความจริงจึงทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

ในบทความนี้ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการต่อสู้และต่อรองเชิงอำนาจในกระแส โลกาภิวัตน์ของชาวอีสานผ่านวัฒนธรรมหมอลำของชาวอีสาน โดยใช้แนวคิดวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็นแนว ทางในการศึกษากลอนลำในฐานะที่เป็นตัวบ่งชี้ทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่ง ในที่นี้ผู้เขียนได้มุ่งเน้นศึกษาตัวบทกลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ในชุด “ข้าวนาหว่านสารเคมี” จำนวน 10 กลอนลำ ได้แก่ 1) พระบอกแม่ออกทุกข์ 2) ข้าวนาหว่านสารเคมี 3) ปัจจยั้งห้า 4) สร้างคนสร้างของ 5) ประทับใจไทยร้อยเอ็ด 6) หมิงไทยใจกล้า 7) เตือนใจวัยรุ่น 8) เหล้าพาเสีย เบียร์พาแตก 9) กินมาให้เขารวย 10) ขอขอบคุณฯ

ทั้งนี้เนื่องจากว่ากลอนลำชุดดังกล่าวเป็นกลอนลำที่มีลักษณะเป็นปฏิบัติการของกระบวนการต่อสู้ต่อรองเชิงอำนาจกับกระแสทุนนิยม บริโภคนิยมและความเป็นสมัยใหม่ในบริบทโลกาภิวัตน์ กลอนลำที่ผู้เขียนจะได้ใช้ในการวิเคราะห์นี้ยังเป็นข้อมูล

ทางวัฒนธรรมอีกชุดหนึ่งที่น่าเสนอกระแสความเป็นท้องถิ่นนิยม (Localism) ให้เห็นได้ชัดเจน นอกจากนี้ผู้เขียนยังตั้งข้อสังเกตว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการโต้กลับวาทกรรมการพัฒนาของรัฐ โดยสร้างกระแสสำนึกรักท้องถิ่นด้วยการใช้วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาช่วยในการต่อสู้รองวาทกรรมการพัฒนาได้อย่างน่าสนใจ ประการสำคัญกลอนคำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ยังเป็นรหัสทางวัฒนธรรมที่สื่อสารถึงชาวอีสานยุคใหม่ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อเตือนใจให้ผู้คน ชาวอีสานได้เลือกสรรวัฒนธรรมที่หลงไหลและแพร่หลายเข้ามาจากวัฒนธรรมอื่นอย่างพอเหมาะพอควรและประยุกต์ใช้ในเหมาะสมกับบริบทชุมชนของคนอีสานด้วย ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. วัฒนธรรมการทำนาของชาวอีสานในบริบทดั้งเดิม
3. วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลอนคำของ วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์
4. การต่อสู้และการต่อรองเชิงอำนาจ ในกลอนคำของ วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

1. มโนทัศน์ว่าด้วยเรื่อง “วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

Ecocriticism เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสนใจศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะในการศึกษาวรรณกรรม แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ใช้ฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) และแนวคิดสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmentalism) มาเป็นพื้นฐานในการศึกษา

Ecocriticism เป็นวาทกรรมหนึ่งที่ทำให้ความหมายและสร้างความรู้ใหม่ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในวรรณคดีโดยกำหนดแนวคิดและความหมายในการศึกษาวรรณคดีทั้งในด้านกฎเกณฑ์ วิธีการในการวิเคราะห์วิจารณ์ในฐานะที่เป็น “พื้นที่ใหม่” ของทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ ที่แสดงให้เห็นการต่อสู้ช่วงชิงทางความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสร้างและนิยามความหมายให้กับการศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณคดี นับว่าเป็นแนวการวิเคราะห์วรรณคดีที่ก่อรูปมาจากจิตสำนึกเชิงนิเวศ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน สหรัฐอเมริกาในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990s โดย ใช้คำว่า “Ecocriticism” และให้ความสำคัญกับการศึกษาธรรมชาติและ ส่วนในประเทศอังกฤษ ใช้ศัพท์ “Green Studies” เน้นศึกษาการทำลายธรรมชาติและวิกฤติธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Ecocriticism มาจากแรงกระตุ้นของความตระหนักที่ว่าเราได้มาถึงยุคของวิกฤตสิ่งแวดล้อม ช่วงเวลาที่มีการกระทำของมนุษย์ได้สร้างความยับเยินเสียหายแก่ระบบนิเวศของโลก ดังจะเห็นได้จากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน ทั้งภัยที่เกิดจากน้ำท่วม ดินถล่ม ภูเขาไฟ พายุ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เกิดจากการบุกรุกทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์แทบทั้งสิ้น หลายส่วนจึงให้ความสนใจและตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว

Ecocriticism ปรากฏครั้งแรกในบทความเรื่อง *Literature and Ecology* ของ วิลเลียม เรอเคิร์ต (William Rueckert) ในปี 1978 นำมาใช้ในการวิจารณ์วรรณกรรม ในปี 1989 โดยการเริ่มต้นของ กล็อตเฟลต์ตี้ (Cheryll Glotfelty) นักวิชาการที่ให้ความสนใจอย่างมากในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในวรรณกรรม ซึ่ง กล็อตเฟลต์ตี้ เป็นบุคคลสำคัญที่สนใจวรรณกรรมของ Henry David Thoreau, Edward Abbey ซึ่งเป็นงานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติในยุคแรกๆ แต่เธอไม่พบแนวทฤษฎีใดที่จะใช้ในการศึกษา ต่อมาเกิดความคิดสีเขียว (Greening) ในทุกวงวิชาการ โดยมีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นขบวนการสิทธิมนุษยชน และขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิสตรี แต่ความสนใจเรื่องวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบน้อยมาก หลังจากนั้น กล็อตเฟลต์ตี้ได้รวบรวมและออกวารสารเกี่ยวกับวรรณกรรมเชิงนิเวศ ต่อมาเธอก็กลายมาเป็นศาสตราจารย์ในสหรัฐอเมริกาในตำแหน่งเฉพาะของนักวิชาการผู้สนใจ วรรณกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ

“การเริ่มต้นของฉันเกี่ยวกับ *สมมติฐานของบางสิ่งที่เราเรียกว่า Ecocriticism* เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่เราต้องสร้างพื้นที่ของมันขึ้นมาเอง” (Glotfelty, 1996)

ความพยายามเป็นรูปร่างขึ้น เมื่อมหาวิทยาลัยแห่งจอร์เจีย ได้ตีพิมพ์หนังสือซึ่งเป็นการสำรวจขอบเขตของสาขานี้ ในชื่อ *The Ecocriticism Reader* บรรณาธิการโดย กล็อตเฟลต์ตี้ และฟรอมม์ (Harold Fromm) จากนั้นมาก็เริ่มมีงานเขียนที่นำเสนอความรู้และความคิดในวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศมากขึ้น ปี 1989 มีการประชุมวรรณคดีตะวันตกว่าด้วยการศึกษางานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติ (*The Study of Nature Writing*) คำว่า *Ecocriticism* ได้กลายเป็นศัพท์ที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง มีบทความและงานเขียนเกี่ยวกับการศึกษาธรรมชาติในวรรณกรรมมากขึ้น ปี 1992 ก่อตั้งสมาคมนักวิชาการชื่อ *Association For The Study of Literature and Environment (ASLE)* เป็นสมาคมที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ในสหรัฐอเมริกา ได้ออกหนังสือ วารสารและจดหมายข่าว

Ecocriticism เป็นทฤษฎีที่มุ่งพิจารณาบทบาทของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดแทรกอยู่ในจินตนาการทางวัฒนธรรมจากอดีตเป็นต้นมา โดยตรวจสอบมโนทัศน์เกี่ยวกับการมองธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับบทบาทของธรรมชาติในวรรณกรรม โดยศึกษาวิธีการนำเสนอธรรมชาติในวรรณกรรม รวมทั้งสุนทรียศาสตร์ การใช้ภาษาความเปรียบที่เกี่ยวกับธรรมชาติ เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาศาสตร์กับวรรณคดีวิจารณ์ หรือการวิจารณ์ทางวัฒนธรรม เข้าด้วยกัน (Heise, 1994)

นอกจากนี้ยังมี นักคิดคนสำคัญ สก็อต สโลวิค ได้กล่าวถึงแนวคิด *Ecocriticism* ว่า “คือการศึกษาวรรณกรรมโดยวิธีการให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของระบบนิเวศวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ปรากฏในวรรณกรรม โดยพิจารณาแนวคิดที่นำเสนอ เป็นการศึกษาเพื่อให้มนุษย์เข้าถึงธรรมชาติ”

ในขณะที่หลายฝ่ายให้ความสนใจและนิยามความหมายและขอบเขตของการศึกษา *Ecocriticism* กลือตเฟลตี้ นักคิดคนสำคัญของทฤษฎีนี้จึงได้กล่าวว่า

“*Ecocriticism is The Study of The Relationship Between Literature and The Physical Environment*” (Glutfelty) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

“วรรณคดีไม่ได้เกี่ยวข้องกับโลกเฉพาะวัสดุทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์และอยู่ในระบบโลก พลังงาน วัตถุและปฏิสัมพันธ์ทางความคิด” (Glutfelty, 1996: 18-19)

แนวคิดดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อพิจารณาความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการนำเสนอภาพตัวแทนของธรรมชาติในต้วบทวรรณคดีไม่ว่าจะเป็นงานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติหรือในต้วบทชนิดอื่น ต่อต้านแนวคิดมนุษย์คือศูนย์กลาง (Anthropocentric) ที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ว่าอยู่เหนือธรรมชาติ เป็นการพยายามแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและโลกธรรมชาติที่ปรากฏในต้วบทวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้วบทที่เรียกว่างานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติ (Nature Writing) หรือ “วรรณกรรมสีเขียว” (Green Literature)

วิธีการศึกษาของ *Ecocriticism*

ในการศึกษาโดยใช้ ทฤษฎี *Ecocriticism* เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษารากและบทบาทของภาษา เห็นว่าภาษาไม่สามารถแยกได้จากโลกธรรมชาติ

สนใจภาษาในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญในการสร้าง “วาทกรรมเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ให้ความสนใจต่อการนำเสนอภาพตัวแทนของธรรมชาติที่ปรากฏในตัวบท เห็นว่า การเสนอภาพตัวแทนธรรมชาติ ช่วยในการพิจารณาว่าตัวบทนั้นๆ เป็นงานเขียนเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหรือไม่

การเชื่อมโยงความรู้จากศาสตร์สาขาต่างๆ เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางด้านนิเวศวิทยา วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมชาติ พันธุ์วิทยา เพศสภาวะ ฯลฯ การบูรณาการเอาทฤษฎีที่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ ไม่ว่าจะเป็น Marxist Theory, Feminist Theory, Postcolonial Theory, Cultural Studies ฯลฯ วรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศจึงเป็นสหวิทยาการและบูรณาการรวมอยู่ด้วยกัน ทั้งนี้อาจจะเป็นได้ว่า สังคมส่วนใหญ่กำลังตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เรื่องราวของธรรมชาติจึงถือว่าเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

จากแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่ากลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์อาจถือได้ว่าเป็นวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกชุดหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านแนวคิดมนุษย์ คือ ศูนย์กลางของอำนาจ (การให้ความสำคัญกับมนุษย์ว่าอยู่เหนือธรรมชาติ) ตรงกันข้ามกลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์กลับเป็นตัวบทวรรณกรรมที่พยายามแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนำมือของมนุษย์ เช่น การใช้ปุ๋ยเคมี การใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดโรคร้ายกับชาวนาเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยเรื้อรัง ในระยะยาวอาจทำให้เกิดภาวะขาดแคลนอาหาร เพราะพืชและสัตว์จำนวนมากล้มตายเพราะสารเคมี ที่เหลืออยู่ก็ไม่สามารถนำมาประกอบอาหารได้ ลักษณะเช่นนี้จึงนำมาสู่แนวทางในการวิเคราะห์วรรณกรรมโดยใช้แนวคิดดังกล่าว

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้เขียนจะได้นำแนวคิดดังกล่าวมาในการวิเคราะห์กลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เพื่อชี้ให้เห็นว่ากลอนลำดังกล่าวได้ปรากฏลักษณะบางประการที่สอดคล้องกับวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยจะได้กล่าวในประเด็นต่อไป

2. วัฒนธรรมการทำนาของชาวอีสานในบริบทดั้งเดิม

ในประเด็นนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอให้เห็นถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาของชาวอีสานที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการผลิต

เช่น การปลูก เลี้ยงสัตว์ ตลอดจนการหาของป่าของชาวอีสาน ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวมี นักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

จากรูรณ ธรรมวัตร (2543 : 12) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาอีสานด้านการผลิต ได้อย่างน่าสนใจว่า “ชุมชนอีสานเดิมดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเอง คือ เกษตรกรแต่ละครอบครัวทำกิจกรรมการผลิตหลายอย่าง เช่น ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า เครื่องจักสานและหาอาหาร ผลตอบแทนที่ได้จากการผลิต คือ ข้าว อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ ผลผลิตเหล่านี้เพียงพอสำหรับครอบครัว ไม่ต้องพึ่งพาตลาดหรือคนอื่น ยกเว้นปีที่ประสบปัญหาฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาลเท่านั้น สภาพการผลิตแบบพึ่งตนเองเลี้ยงตนเองป็นีเป็นไปได้เพราะชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติมาเกื้อหนุน คือ มีที่ดินสำหรับอยู่อาศัยและการเพาะปลูก มีป่าไม้และ ต้นน้ำลำธารเป็นแหล่งอาหารในฤดูต่างๆ ประกอบกับจิตสำนึกเรื่องการผลิตเป็นไปเพื่อให้พออยู่พอกิน มิใช่ผลิตหรือเก็บเกี่ยวทรัพยากร ธรรมชาติมาเป็นสมบัติส่วนตัวให้มากที่สุดเพื่อขาย ดังนั้น ชุมชนหมู่บ้านจึงใช้ทรัพยากรร่วมกันแบ่งปันกันในการหาเห็ด หาหน่อไม้ หาผักหวาน หาแมลงจักจั่น หรือหาอาหารประเภทเนื้อจากป่าดงและแม่น้ำ เศรษฐกิจเพื่อยังชีพ จึงเป็นลักษณะของการผลิตที่สมดุลกันระหว่างมนุษย์ที่สันโดษกับทรัพยากร ธรรมชาตินั่นเอง” ความเรียบง่ายในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานส่วนหนึ่ง ได้กลายเป็นเสน่ห์ที่ทำให้คนอื่นมองว่าคนอีสานเป็นคนดีและซื่อสัตย์ ด้วยการดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินจึงทำให้ชาวอีสานมีความสงบสุขเสมอมา

นอกจากนี้ จารุวรรณ ธรรมวัตร ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “แบบอย่างการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองนี้ ชาวนาในชุมชนหลายแห่งยังคงปฏิบัติอยู่ โดยในฤดูฝนชายหญิงจะช่วยกันทำนา ทำไร่ คู่กับการเลี้ยงวัว-ควาย-หมู-เป็ด-ไก่ ไว้ที่ลานบ้าน ครั้นเสร็จจากงานอย่างเข้าฤดูหนาว จะเป็นการทอผ้าและทำเครื่องจักสาน บางครอบครัวทำเพื่อใช้สอย แต่บางครอบครัวทำเพื่อขายชาวบ้านบางรายเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตไปเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ปลูกข้าวอย่างเดียว ปลูกมันสำปะหลังอย่างเดียว แต่ประสบปัญหาการขึ้นลงของราคาซื้อขายและต้นทุนสูง จึงกลับไปประกอบการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองแบบเดิม” ในขณะที่เดียวกันจากรูรณยังได้เสนอวิธีการทำนาแบบธรรมชาติที่ทำให้เกิดผลดีต่อชาวนาคือ ไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ต้องใช้ยาปราบศัตรูพืช ดังนี้ “ในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายนหลังจากฝนตกครั้งหนึ่งหรือสองครั้งแล้ว ให้ดินมีความชื้นประมาณ 80% ขึ้นไปให้นำเมล็ดข้าวมาหว่านในอัตรา 15 กก./ไร่ และ

ถั่วเขียวประมาณ 2 กก./ไร่ คลุมฟางหรือหญ้าแห้ง บริเวณใดหญ้ามากก็คลุมฟางให้หนา บริเวณใดหญ้าบางก็คลุมฟางแต่น้อย โดยเฉลี่ยหนาประมาณ 10 ซม. หลังจากนั้นประมาณ 30 วัน ปล่อน้ำเข้านา ชังไว้ 2-3 วัน เพื่อชะลอการเจริญเติบโตของต้นถั่ว ต่อมาใบถั่วจะร่วงก็ให้ระบายน้ำออกต้นข้าวจะเจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อต้นข้าวสูงขึ้นก็เก็บกักน้ำได้ตามต้องการ หญ้าที่ขึ้นมาก็จะถูกฟางกลบยุบลงในน้ำและเน่าตายเป็นปุ๋ยรวมทั้งฟางก็จะเน่ากลายเป็นปุ๋ยเช่นกัน ประมาณเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ข้าวเริ่มแก่ รวงข้าวเป็นน้ามน ในดินยังมีความชื้นอยู่ให้เอาถั่วดำหว่านลงไป เวลาเก็บเกี่ยวข้าวต้นถั่วก็จะงอกขึ้นประมาณ 12-20 ซม. เราสามารถเหยียบย่ำได้เพราะต้นอ่อนจึงไม่หัก ประมาณเดือนมีนาคมก่อนจะเก็บเกี่ยวถั่วดำให้เอาแตงโมลงสลักกับต้นถั่ว เมื่อเก็บเกี่ยวถั่วแล้วแตงโมก็จะเจริญเติบโตจนถึงพฤษภาคม มิถุนายนผลแตงโมจะโตขึ้นเต็มที่ก็จะครบรอบได้เวลาลงหว่านข้าวต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการอยู่การกินของชาวอีสานมีลักษณะเป็นวัฒนธรรม ที่เรียบง่าย ใช้ชีวิตแบบพอเพียง เป็นการทำเกษตรแบบอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปลูกข้าวของชาวอีสานที่เน้นการปลูกไว้กินในครอบครัว ไม่ได้เน้นการปลูกขายอย่างที่เห็นในปัจจุบัน ภาพของการทำนาปลูกข้าวเช่นนี้จึงกลายเป็นวิถีแบบอดีตไป เมื่อมาพิจารณาถึงความเป็นไปในวิถีการทำนาแบบปัจจุบันที่มุ่งเน้นให้ได้ผลผลิตในปริมาณมากที่สุดเพื่อการขาย จึงได้มีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น ผลที่ตามมาคือ ได้เกิดผลกระทบต่อชาวนาและผู้บริโภค ตลอดจนระบบนิเวศในพื้นที่การทำนาด้วย ลักษณะเช่นนี้จึงนักอนุรักษ์จึงได้ประกอบสร้างวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการต่อสู้วาทกรรมการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตได้อย่างน่าสนใจ

3. วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลอนลำของ วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

เมื่อกล่าวถึงหมอลำแล้วจะพบว่า หมอลำเป็นภูมิปัญญาของชาวอีสานที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างยิ่ง วัฒนธรรมการสร้างและการเสพหมอลำที่มีมาอย่างยาวนานได้แสดงให้เห็นว่า หมอลำมีความสำคัญต่อผู้คนชาวอีสานที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ดังที่จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543 : 7) ได้กล่าวถึงหมอลำว่า “การลำเป็นมหรสพที่พัฒนาจากการอ่านหนังสือผูกมาเป็นการแสดงบทบาทสมจริง โดยอาศัยเสียงและท่าทางแบบชายจริง-หญิงแท้ การลำมีหลายประเภทแต่กลอนลำเป็นสื่อแสดงภูมิปัญญาของชาวอีสานได้เด่นชัด เพราะลำกลอนเป็นการร้องโต้ตอบระหว่างหมอลำชายหญิง

เรื่องที่น่าสนใจมีทั้งกลอนเกี่ยวพาราสี กลอนความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ลัทธิธรรมนิยม ท้องถิ่น หลักคำสอนทางพุทธศาสนา การเมือง การปกครอง และงานอาชีพ องค์ประกอบของกลอนสามารถแสดงภูมิปัญญาได้หลายเรื่อง เช่น ความรู้เรื่อง การประพันธ์ ความรู้เรื่องการดนตรี ซึ่งหมอแคนคิดประดิษฐ์ลายแคนเป่าประกอบการลำ ความรู้เรื่องการพ้อนลำ ซึ่งหมอลำคิดขึ้นประกอบบทกลอน การลำกลอนจึงเป็นแหล่งรวมศิลปะศาสตร์หลายด้าน ทั้งประพันธ์ศาสตร์ ดุริยางคศาสตร์ ดังคำกล่าวที่ว่า “สิบปราชญ์ผู้รู้ บ่ปานเจ้าแตกลำ”

ด้วยลักษณะดังกล่าว จึงทำให้ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาเนื้อหากลอนลำ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น ประการแรก การศึกษากลอนลำในฐานะที่เป็นตัวบททางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่น่าเสนอวิถีชีวิตของคนอีสานได้เป็นอย่างดี ประการที่สอง การศึกษากลอนลำในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนผ่านกลอนลำได้ถูกประกอบสร้างความหมายอย่างไรบ้างในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะยุคแห่งการพัฒนา ในบริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ชักนำวัฒนธรรมตะวันตกให้ไหลบ่าเข้ามาสู่ท้องถิ่นอย่างไม่ขาดสาย หมอลำได้มีการปรับตัวและนำเสนอมุมมองอย่างไรกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ผู้เขียนมองว่าศิลปะหมอลำมิได้เป็นตัวบทที่มีความบริสุทธิ์แต่อย่างใด ตรงกันข้ามผู้เขียนกลับมองว่า ตัวบทหมอลำเป็นอีกหนึ่งในหลายตัวบททางวัฒนธรรมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมารับใช้อำนาจบางประการ อาจจะเป็นทุนนิยม บริโภคนิยม หรือท้องถิ่นนิยม อาจจะเป็นรัฐที่เน้นการพึ่งพาตนเอง หรือเป็นนโยบายขยายฝันของรัฐก็ได้ ดังนั้นคำถามที่มีต่อตัวบทหมอลำจึงอยู่ที่ว่า ทำไมหมอลำจึงเกิดขึ้นมาในยุคของการช่วงชิงความหมายและการประกอบสร้างความหมายเช่นนี้ ?

จากการศึกษากลอนลำในท้องถิ่นอีสานผู้เขียนพบว่า กลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ นักร้องลูกทุ่ง หมอลำเจ้าของคณะ วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ จากจังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะที่แตกต่างไปจากกลอนลำของหมอลำ คนอื่นๆ กล่าวคือ กลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ได้นำเสนอมุมมองใหม่ที่แปลกออกไป โดยในเนื้อหาของ กลอนลำมีการกล่าวถึงภาวะเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในปัจจุบันที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมาก เช่น คนในปัจจุบันหันไปทำนาหว่านและใช้สารเคมีมากขึ้นเพราะมุ่งหวังที่จะได้ผลผลิตที่มากขึ้น และเพิ่มความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แทนที่จะทำนาดำและใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างเช่นอดีต ลักษณะเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมกระแสหลักในยุคปัจจุบัน คือ การทำนาหว่านใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตให้มากที่สุด ส่วนวาทกรรม

กระแสรอง คือ การทำนาคำใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อสุขภาพและชีวิตที่ปลอดภัย ในประเด็นนี้ ผู้เขียนจึงจะได้ชี้ให้เห็นว่าตัวบทกลอนลำได้มีลักษณะเป็นวาทกรรมกระแสรองที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อทำทนายวาทกรรมกระแสหลักได้อย่างน่าสนใจ

วาทกรรมกระแสรองที่ว่านี้ถูกประกอบสร้างขึ้นมาโดยใช้พื้นที่ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาเป็นเป้าหมายหลักในการตอบโต้วาทกรรมการพัฒนาในครั้งนั้น จากการศึกษากลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์พบว่ามีกลอนลำที่นำเสนอวาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างชัดเจน คือ “กลอนข้าวนาหวานสารเคมี” กลอนลำกลอนนี้ได้กล่าวถึง ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสังคมของชาวอีสานที่ได้รับผลกระทบจากการที่กระแสของวาทกรรมการพัฒนาได้เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีพของชาวอีสานมากขึ้น กล่าวคือ ภายใต้วาทกรรมการพัฒนารัฐและระบบทุนนิยมได้มุ่งเน้นให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตข้าวให้ได้จำนวนมากที่สุด โดยการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร เช่น รถไถนา รถเกี่ยวข้าว ปุ๋ยเคมี สารเคมีปราบศัตรูพืช เป็นต้น ผลที่ตามมา คือ หลังจากที่ทำนาหวานแล้ว นาในนาก็ไม่ข่ง เมื่อนำไม่ข่งข้าวก็ไม่เจริญเติบโต ชาวนาที่ใช้ปุ๋ยเคมีเร่งให้ข้าวเจริญเติบโต ในขณะที่เดียวกันเมื่อนาข้าวไม่มีน้ำ ตามธรรมชาติของหญ้าก็ขึ้นชอบลักษณะเช่นนี้มากแถมยังมีปุ๋ยเคมีมาบำรุงอีก หญาก็เลยเจริญเติบโตตามไปด้วย บางแห่งหญ้าเจริญเติบโตเร็วกว่าข้าวจนหญ้าขึ้นปกคลุมข้าวทั้งหมด เมื่อนาข้าวมีหญ้ามากชาวนาก็ต้องรีบกำจัดหญ้าโดยการไ้ยาปราบศัตรูพืช ทั้งชนิดฉีด หว่าน และละลายน้ำ ผลจากการใช้สารเคมีเหล่านี้ก็ทำให้เกิดสารเคมีตกค้าง ส่วนหนึ่งก็สะสมอยู่ในเมล็ดข้าวที่เราทานทั้งหลายได้กินลงไป อีกส่วนหนึ่งก็สะสมอยู่ในดินและน้ำตามต่อนา ปุปลาทั้งหลายที่อาศัยอยู่ต่างก็ได้รับผลกระทบแทบทั้งสิ้น ในขณะที่เดียวกันการใช้ปุ๋ยเคมีก็ทำให้ดินแข็ง กระด้างและเกิดการสะสมของสารพิษในร่างกายเป็นต้นเหตุของโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ที่ชาวอีสานกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณากลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ก็จะพบว่า มีการปะทะกันระหว่างวาทกรรมที่เรียกว่า “การพัฒนา” กับวาทกรรม “ความพอเพียง” สิ่งที่เกิดขึ้นหากพิจารณาในลักษณะของคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) ก็จะพบว่ามีคู่ตรงข้ามของวาทกรรมอยู่หลายคู่ ได้แก่ การทำนาคำ & การทำนาหวาน, การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ & การใช้ปุ๋ยเคมี, การใช้ควาย ไถนา & การใช้ควายเหล็กไถนา, การลงแขก & การจ้าง

ดังนี้

คันเตียงมาลงนาเพิ่นกะทำนาซัง จ้างเขาไถแล้วไปหว่าน เกิดเป็นต้นแดงคือฝาน น้ำบั้งมีแต่หญ้า เฮ็ดนาซังใส่แต่ปุ๋ย ปุ๋ยกะปุ๋ยเคมี ไปเซ็นเขาเขาเป็นหนี้ ใส่แล้วเขียวงามดี สารตกค้างปักคืบึง ละเค็งหนึ่งข้าวมันกิน ละเค็งหนึ่งลงสู่พื้น ซี้ดินด้านหว่าน แต่ปุ๋ย..เออ.. เออ

(กลอนข้าวนาหว่านสารเคมี)

จากเนื้อหาของกลอนลำข้างต้น วีระพงษ์ได้นำเสนอให้เห็นว่าการทำนาหว่านของชาวนาอีสานได้เกิดผลเสียมากมาย เริ่มตั้งแต่ผลของการทำนาหว่านคือ ดินข้าวในแปลงนามักมีหญ้าขึ้นเป็นจำนวนมาก เพราะน้ำไม่ขังเหมือนการทำนาดำ เมื่อต้นข้าวก็ไม่ค่อยเจริญงอกงาม ชาวนาก็ต้องไปหาซื้อปุ๋ยเคมีมาใส่ ผลกระทบที่เกิดจากปุ๋ยเคมีก็ตามมาอีก ทั้งราคาแพงมากไม่มีเงินซื้อก็ต้องเป็นหนี้กู้ยืมมาซื้อปุ๋ย การใช้ปุ๋ยเคมีแม้จะทำให้ข้าวเขียวขึ้นมาทันใจแต่สารตกค้างส่วนหนึ่งอยู่ในเมล็ดข้าวที่เรากินและอีกส่วนหนึ่งอยู่ที่แปลงนาทำให้เกิดสภาพดินด้านแข็งตัวไม่ร่วนซุย รากข้าวไม่สามารถดูดซึ่อาหารได้สะดวก ผลเสียของการทำนาหว่านยังไม่จบเพียงเท่านั้นในกลอนลำยังกล่าวถึงอีกว่า

“พอเป็นต้นมาแน่ แผลงกินหมุ่นอ้อยปุ๋ย ก็ต้องเพ็งสารเคมี ซ่าแผลงเท็งปุ๋ยแม่แต่ปลาอยู่ในน้ำ สารเคมีมันตกค้างสะสมกันเป็นกรดต่าง กินข้าวเหมาข้าวห่าง เลิงข้าวเหนียวปั้นจั่ว พวกเขาหม่าตั้งแต่สาร เฮ็ดให้เขาเจ็บป่วย เป็นอะเหิงเคื่อ...เอื่อ...จั่งฟ้าวแล่นไปโรงหมอ งอมาทำนาคำอย่าพึ่งนำแต่เงินแบงค์ ออกแแสงไกลงแแสงปั่นคันแทนหาเอาน้ำแช่ พวกกันเฮ็ดเอาแน่ ปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใส่ข้าวจ้าวควายเจ้าเลี้ยงแม่เดื่อ...”

(กลอนข้าวนาหว่าสารเคมี)

จากกลอนลำจะเห็นได้ว่าผลเสียหลังจากที่ทำนาหว่านแล้วก็ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ปู ปลา และสัตว์น้ำทั้งหลายก็ตายหมดเพราะสารเคมี แผลงก็จะตามมาส่งผลให้ต้องใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชอีก ทำให้เกิดสารพิษตกค้างเมื่อเรารับประทานเข้าไปก็เป็นสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บ เงินที่ได้จากการขายข้าวชาวนาอีสานก็ต้องนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์จึงนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ทำนาของชาวนาอีสานว่า ควรหันกลับมาทำนาแบบเดิมจะดีกว่า เพื่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวนา ความสุขทั้งหลายไม่สามารถวัดที่ตัวเงิน ออกแรงทำคันทนาให้ดีเพื่อนำจะได้ขัง ทำปุ๋ยอินทรีย์ไว้ใช้แล้วก็ตามาคำความสุขกายสุขใจก็จะเกิดขึ้นมาอีกครั้ง ดังคำชี้ชวนในกลอนลำที่ว่า

“คนเจ้าเลี้ยงควายตอนให้เป็นโตเขาคำ คนเจ้าเลี้ยงควายดำไต้ลางเฮายังมีซี่
ปุ่ยอินทรีย์ยังมีค่า เฮ็ดนาดำแม่นเฮ็ดน้อยแต่ผลได้...เอ่อ..เอ่อ...เออ...แม่นต่างกันว่า
เค้พอ..เออ..เฮอะ... เออ..ละน่า...”

(กลอนข้าวนาหว่าสารเคมี)

ด้วยประการทั้งปวงนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า วาทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่วิระพงษ์ได้นำเสนอผ่านกลอนลำนั้นเป็นปฏิบัติการอย่างหนึ่งในการตอบโต้ว่าทกรรม
การพัฒนาได้อย่างน่าสนใจ ทั้งนี้ว่าทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแม้ว่าจะเป็น
วาทกรรมกระแสรองแต่ว่าทกรรมชุดดังกล่าวก็ได้รับความสนใจอย่างยิ่งในวงวิชาการ
ปัจจุบัน การเกิดขึ้นของว่าทกรรมชุดดังกล่าวมีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดขึ้นจาก
ทั้งกระแสท้องถิ่นนิยม หรือกระแสเศรษฐกิจพอเพียง หรือแม้แต่กระแสนโยบายข้าว
ปลอดภัยจากโครงการ “ร้อย แก่น สาร สินธุ์” ที่มุ่งเน้นส่งเสริมให้จังหวัดร้อยเอ็ด
ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์เป็นผู้ส่งออกข้าวหอมมะลิรายใหญ่ของโลกก็เป็นได้
ความน่าสนใจของปรากฏการณ์นี้จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในระบบ
โครงสร้างทางสังคม ค่านิยมใหม่ในการพึ่งกลอนลำ โดยเฉพาะชาวอีสานยุคใหม่ที่
กำลังลี้เลี้ยวจะเลือกวิถีการดำเนินชีวิตแบบใด

4. การต่อสู้และการต่อรองเชิงอำนาจ ในกลอนลำของ วิระพงษ์ วงศ์ศิลป์

เมื่อพิจารณาถึงเรื่องของการต่อสู้และการต่อรองเชิงอำนาจที่ปรากฏในกลอนลำ
ของ วิระพงษ์ วงศ์ศิลป์ แล้วก็จะพบว่า ไม่ใช่เพียงว่าทกรรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เท่านั้นที่เป็นปรากฏการณ์ของการต่อสู้และการต่อรองของผู้ที่มีพลังอำนาจด้อยกว่า
โดยเฉพาะอำนาจของชาวไร่ชาวนาเมื่อเทียบกับอำนาจทุนนิยมและบริโภคนิยมที่
กำลังปรากฏแพร่หลายให้เห็นในปัจจุบัน เรื่องราวของการช่วงชิงในมิติความสัมพันธ์
เชิงอำนาจเป็นประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการปัจจุบัน
ทั้งนี้หมายถึงการสร้างความหมายใหม่ของกลุ่มคนต่างๆ หรือแม้แต่ในระดับ
ปัจเจกบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทั้งในอดีตและปัจจุบัน การช่วงชิงการให้
ความหมายในทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่างๆ ล้วนเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการ
เคลื่อนไหว เพื่อสร้างและปรับเปลี่ยนความหมายในภาวะที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจกลุ่ม
ต่างๆ ซึ่งถือเป็นการต่อสู้ดิ้นรนด้วยประการหนึ่ง (อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2549 : 17)

ในกรณีของชุมชนในสังคมชาวอีสานก็จะพบว่าในภาวะปัจจุบันสังคมชาวอีสานได้มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมาก ในอดีตชาวอีสานเคยอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีการลงแขกช่วยเหลืองานกัน มีวิถีชีวิตแบบพอเพียง แม้แต่การแต่งกายก็ยังคงธำรงรักษาวัฒนธรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ลักษณะเช่นนี้ผู้เขียนจึงมองว่าเป็นการต่อสู้และต่อรองเชิงอำนาจของท้องถิ่นนิยมที่มีต่อบริโภคนิยมดังที่ปรากฏในกลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ดังนี้

การต่อสู้ต่อรองเชิงอำนาจระหว่างความพอเพียงกับความฟุ่มเฟือย (สะตวกสบาย)

ในประเด็นของความพอเพียงนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นให้เห็นได้อย่างชัดเจนหลังจากที่การพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบันได้มุ่งเน้นให้ประชาชนนำเงินออกมาใช้จ่ายใช้สอย ซื้อหาเครื่องอำนวยความสะดวก เพื่อชีวิตที่ดีกว่าเดิม ทั้งเครื่องซักผ้า โทรทัศน์ ตู้เย็น ตลอดจนรถยนต์ ที่เห็นเพื่อนบ้านมีก็อยากมีด้วย กระบวนการเหล่านี้เกิดจากการที่ระบบทุนนิยมเข้ามามีบทบาทต่อสังคมอีสานผ่านโทรทัศน์ โฆษณาชวนเชื่อ และความรู้สึกลึกภายในที่คิดว่าตนเองยังขาดสิ่งเหล่านี้อยู่ หากมีสิ่งเหล่านี้แล้วจะทำให้ตนเองมีความสุข มีเกียรติศักดิ์ศรีเพิ่มมากขึ้น ลักษณะของความฟุ่มเฟือยนี้จึงปรากฏในกลอนลำที่ว่า

“เรามีรถคันงาม เฮากะตามเขาด้วย หาเงินดาวน้อออกมาซื้อ โทรทัศน์ วิซีดี เครื่องซักผ้า แพรซักผ้า ตู้เย็นพร้อมจนอั่งเฮือน โทรศัพท่มือถือ ลูกสามคนฮอดมีให้เสียค่าโทรเดือนละหมื่น โทรเหมิดวันเหมิดคืน หลับคาหูกะพองนั้น มันเห็นแล้วลูกผู้เดียว..”

(ปัจจยทั้งห้า)

คนในยุคปัจจุบันเห็นว่าการใช้ชีวิต ในยุคนี้จะต้องสะตวกสบายมากขึ้น การจะอยู่ในสังคมได้จะต้องมีศักดิ์ศรี มีหน้าตา มีฐานะในสังคม สิ่งเหล่านี้ก็นำมาซึ่งวัตถุอันเป็นเครื่องบงชี้ความสุขทั้งหลายทั้งมวลรวมไปถึงความมีหน้ามีตาในสังคมด้วย จึงได้เกิดเหตุการณ์ซื้อตาม ผ่อนตาม และก็เป็นหนี้ไปตามๆ กัน เครื่องอุปโภคบริโภคที่ได้มาขาดการคัดกรองว่าสิ่งไหนสำคัญต้องมาก่อน สิ่งไหนไม่ค่อยสำคัญต้องมาทีหลัง สิ่งไหนจำเป็นที่สุดในการดำเนินชีวิต ตรงกันข้ามคนในยุคนี้มักจะ *“เฮากะตามเขาด้วย”* ไปเสียทุกอย่างเห็นเข้ามีต้องมีไม่อย่างนั้นตกยุค โดยเฉพาะโทรทัศน์มือถือ คนในบ้าน

มีทุกคน บางคนอาจมีมากกว่าหนึ่งเครื่องเพราะสิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าเป็นคนที่ไม่ตกยุคสมัยนั่นเอง ยิ่งในปัจจุบันมี 3G ยิ่งทำให้โลกของโทรศัพท์มือถือเป็นมากกว่าเครื่องมือสื่อสาร “ใครไม่มี 3G เซย” นี่คือ สิ่งตอบแทนที่ระบบบริโภคนิยมมอบให้โดยไม่รู้จักสิ้น หากใครไม่รู้เท่าทันก็จะตกเป็นทาสของบริโภคนิยมได้โดยง่าย

ด้วยความห่วงใยในเรื่องของการบริโภคนิยมของคนอีสานแล้ว กลอนลำของวีระพงษ์ยังได้ยกเอากระแสพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” และหลักพระธรรมคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่อง “ความพอดี” มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในยุคปัจจุบันนี้ ดังกลอนลำที่ว่า

“ขอยกเอาพระดำรัสองค์เหนือหัวเพ็นตรัสไว้ เศรษฐกิจพอเพียงจั่งค่อยเลี้ยงชีพ
ง่าย บ่พุ่มเฟือยพุ่มฟ้าย เห็นเขามีก้อยยากได้ เลยเป็นหนี้ซื้อแต่ของ... เออ..เฮอะ...เฮย...
พระโคดมของเฮาเพ็นตรัสไว้ถูกต้องบัจจยี่สี่คือ “พอดี” กรณีทั้งสองควรรไตร์ตรงอวไว้
เหนือเกล้า...

(บัจจยี่ทั้งห้า)

ดูเหมือนว่าแนวทางของทั้งสองพระองค์จะเป็นแนวทางที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งเหมาะสมสำหรับคนทั่วไปมิได้จำกัดเฉพาะคนอีสานเท่านั้น หลักการทั้งสองนี้ถือว่าเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตของคนทุกคนได้โดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะ ด้วยลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการต่อสู้และต่อรองของวาทกรรมความพอเพียงที่กำลังปะทะวาทกรรมบริโภคนิยมอย่างดุเดือดเลือดพล่านเลยทีเดียว แน่นนอนที่สุดว่าหากใคร มีสติก็จะเลือกความพอเพียงและความพอดี หากแต่ว่ามีคนจำนวนไม่น้อยที่ยังขาดสติ หลงระเริงไปกับการ มอมเมาของบริโภคนิยม ไม่เห็นธรรม ไม่ได้ยินเสียงเตือนสติก็จะเป็หนี้สินในที่สุด ดังกลอนลำที่ว่า

“สมัยนี้คนเฮาบถือเอาผัดลิมซำ บ่ทำตามแล้วยังสิ้น มีแต่บีนนำเขา เอาของเข็น
เป็นแต่หนี้ คันมีไว้กะแมนเอา..เออ..เฮย..”

(บัจจยี่ทั้งห้า)

เป็นที่น่าเสียดายว่ายังมีคนจำนวนมากที่ยังขาดสติ ขาดการพินิจพิเคราะห์ไตร่ตรอง การดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบันจึงมีแต่ความพุ่มเฟือย การใช้เทคโนโลยีอย่างขาดสติ ผลที่ตามมาก็คือ การเป็นหนี้ล้นพ้นตัว ชีวิตที่เหลืออยู่จึงไม่มีความสุข

ไม่มีแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพราะในสมองยังคงนึกถึงแต่หนี้สิน ดอกเบี้ย และความ แม้แต่ชวานาเองก็ตกอยู่ในภาวะดังกล่าว ดังตัวอย่างเรื่องการซื้อรถไถนาที่ว่า

“ควายไถนาพาขายข้าว บ่มีเงาเหลือแต่หุ่น มีแต่ควายญี่ปุ่น ควายคุงู ต่ำๆ ควาย ผีน้ำหน้ำปากิน..เออ.. เฮอ... เอย... ควายสีตีนควายกินหญ้ามีควายดำกับควายด่อน ไถนาแล้งยามแดดอ่อน ซีเฮ็ดบ่ยุไว้ไล่กล้า โยยนาข้าวจ้งแม่นังม ควายญี่ปุ่นกินแต่น้ำ ทางก็ดีมีหลายสี มีเงินดววนบ่จักพันกะแม่เอาโอยมาใช้ ไถงานเดียวผ่นเที่ยวซ่อม ยอมเสียเงินบ่แล้วง่าย แล่นหาเงินแป๋ต่าย ส่งแต่ววดอยู่ป้อมๆ เอามาป้อมส่งผู้ขาย.. เออ.. เฮย..เอย...”

(ปัจจยทั้งห้า)

การมีรถไถนาของชวานาถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของความเป็นคนทันสมัย เป็นชวานา ยุคใหม่ เป็นชวานายุคพัฒนา เป็นที่น่าสังเกตว่าการพัฒนาที่ขาดสติ ขาดรากเหง้า เค้าเดิมของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดั้งงาม นำมาซึ่งภาวะของการเป็นหนี้ ควายญี่ปุ่นเมื่อเทียบกับควายเนื้อข้อดีข้อด้อยก็แตกต่างกัน ควายญี่ปุ่นแม้ว่า จะมีข้อดี คือ สามารถไถนาได้ทั้งวันโดยไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แต่ควายญี่ปุ่นกินน้ำมัน (ต้องซื้อ) ส่วนควายเนื้อไถนาได้เฉพาะเช้ากับเย็น แม้ว่าจะไถเช้าแต่ควายเนื้อกินหญ้า (ไม่ได้ซื้อ) ควายญี่ปุ่นขึ้นออกมาเป็นคว้นพิช (ไร่ประโยชน์เพิ่มโทษ) แต่ควายเนื้อขึ้นออกมาเป็นปุ๋ย (มีประโยชน์) ใส่นาข้าวเพิ่มผลผลิตและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงต่างๆ ด้วย ข้อเสียของควายญี่ปุ่นที่สำคัญ คือ เสียเงินจำนวนมากเมื่อต้องซ่อม ต้องจ่ายงวด ซึ่งชวานาหาเงินได้ปีละหนจากการขายข้าว แต่ต้องจ่ายงวดรถไถนาทุกเดือนทำให้ความสุขในการใช้ชีวิตแตกต่างกัน ด้วยประการนี้กลอนลำของวีระพงษ์ยังได้เน้นย้ำให้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังกลอนลำที่ว่า

“อย่าไปเพลินนำปัจจยที่ห้า กลับคืนมาหาพื้นของเก่า เอาพออยู่พอกิน เฮ็ดพอดี พองาม คือในหลวงพินเว้า พระองค์เจ้ากล่าวเตือน อย่าไปผื่อนแต่นำเขา อย่าไปเอา แนวเป็นหนี้ ดำรงตนแต่พอดีพอเพียงย้าจำได้..เอ้อ..บ่ นำหาแม่เมืองพอ อย่าได้มีแต่ พอกพัน จนเป็นหนี้...ผู้อื่นเขา เหวงในทรงวง...เฮอ.. เออ.. เอ้อ..เอย...โอย..นอ..ละนะ...”

(ปัจจยทั้งห้า)

จากที่กล่าวมานี้จึงแสดงให้เห็นว่ากลอนลำได้แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้และการต่อรองอำนาจบริโศคนิยมโดยการใช้เรื่อง “ความพอเพียง” มาเป็นอาวุธสำคัญในสงครามครั้งนี้ ท้ายที่สุดกลอนลำของวีระพงษ์ยังได้เสนอให้เห็นว่าการใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีสติยอมนำพาไปสู่ความสุขมาให้ กลอนลำจึงเป็นอีกเสียงสะท้อนหนึ่งที่ถูกนำเสนอในสังคมชาวอีสานได้อย่างน่าสนใจ

บทสรุป

จากการศึกษาวัฒนธรรมชนชาติและสิ่งแวดล้อมกับการต่อสู้และต่อรองเชิงอำนาจที่ปรากฏในกลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ในครั้งนี้ พบว่า กลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ถือได้ว่าเป็นตัวบททางวัฒนธรรม ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอการต่อสู้ของความเป็นท้องถิ่นของคนอีสานในภาวะปัจจุบัน ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่ว่า ยุคสมัยและสังคมเปลี่ยนไปวิถีการดำเนินชีวิตของชาวอีสานซึ่งถือว่าเป็นพลเมืองที่มีอยู่จำนวนมากได้รับผลกระทบจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตกไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหารการกิน การแต่งกาย การใช้เครื่องอำนวยความสะดวก รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีโดยขาดการพิจารณาถึงความเหมาะสมของสภาพการณ์ของตน เมื่อนำวัฒนธรรมต่างชาติมาใช้โดยขาดสติก็ย่อมจะนำความเสียหายมาให้ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนพบว่า การต่อสู้และการต่อรองนั้นได้ปรากฏใน 3 ด้าน คือ ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการแต่งกายและการใช้เครื่องอุปโภคบริโภค และด้านคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

ด้านการประกอบอาชีพ พบว่า เมื่อชาวอีสานใช้ปุ๋ยเคมีผลกระทบที่ตามมาคือ ข้าวมีสารพิษตกค้างเป็นต้นเหตุของการเจ็บป่วยนาข้าวก็มีสภาพแข็งกระด้างทำให้ผลผลิตลดลง นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในท้องไร่ ท้องนาเปลี่ยนไป สัตว์ทั้งหลายที่อยู่อาศัยในแปลงนาก็ตายหมดเพราะชาวนาใช้สารเคมีลักษณะเช่นนี้จึงก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นห่วงอนาคตของชาวนาพร้อมกันนี้ก็โยหยาอดีตในการดำรงชีพของชาวนาที่อยู่อย่างเรียบง่ายด้วย

ส่วนด้านต่อมา คือ ด้านการแต่งกายและการใช้เครื่องอุปโภคบริโภค พบว่าหญิงสาวชาวอีสานรวมถึงหญิงสาวชาวไทยส่วนหนึ่งเมื่อได้รับวัฒนธรรมการแต่งกายจากต่างชาติที่นุ่งน้อยห่มน้อยจนเกินไปทำให้เกิดความรู้สึกว่าน่าเป็นห่วงวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวอีสานที่ตามสมัยนิยมมากจนลืมรากเหง้าของตน ในขณะที่เดียวกัน

ก็ใช้โทรศัพท์มือถือ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม เครื่องซักผ้าและเครื่องอำนวยความสะดวก
อื่นๆ จนรกรบ้านเต็มไปด้วยหมดยโดยไม่คำนึงถึงความพอเหมาะพอดี สิ่งของเหล่านี้หากเป็น
ผู้ที่มีความสามารถซื้อด้วยเงินของตนเองก็สามารถซื้อได้ไม่เป็นปัญหา แต่มีบางคน
กำลังซื้อน้อยเห็นเพื่อนบ้านมีก็อยากมีบ้างแต่ตัวเองไม่มีเงินก็ต้องซื้อเงินผ่อนส่งจ่าย
กันวันวายไปหมดสิ่งเหล่านี้คือปัญหาของการตกเป็นทาสของบริโภคนิยม หลงใหลใน
วัตถุสิ่งของนี้กว่ามีสิ่งเหล่านี้แล้วจะทำให้มีความสุข ลักษณะเช่นนี้ก็เลยเกิดอารมณ์
ความรู้สึกโหยหาอดีตว่าคนสมัยก่อนไม่เป็นเช่นนี้ สังคมอยู่อย่างช่วยเหลือเกื้อกูล
มากกว่านี้ผู้คนมีจิตใจที่ต้งามมากกว่านี้ เป็นต้น

ในด้านคุณธรรมในการดำรงชีวิต จะพบว่า คนในปัจจุบันมีคุณธรรมน้อยลง
เพราะคนขาดศีล โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 เรื่องของการดื่มสุรา เมื่อดื่มจนเมาขาดสติก็จะ
ทำให้เกิดการทำผิดศีลข้ออื่นๆ ตามมาด้วย สาเหตุของการผิดศีลก็เพราะคนไม่ศรัทธา
พระด้วยความจริงใจ พระวัดบ้านจึงถูกปล่อยปละละเลยคนก็หันไปนับถือพระวัดป่า
แทนเพราะพระวัดป่าไ้ห่วย สังคมในปัจจุบันนอกจากจะขาดศีลธรรมแล้วยังมีความ
เชื่อในสิ่งผิดๆ ความวุ่นวายจึงมักเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในเมื่อคนรุ่นเก่าที่หลงผิดแล้วยากที่
จะทำให้พวกกลับคืนมาได้ก็ต้องหวังพึ่งพาอาศัยคนรุ่นใหม่ที่ได้มีโอกาสเรียนหนังสือ
มีวิชาความรู้มาช่วยพัฒนาบ้านเมือง แต่ก็เกิดความน่าเป็นห่วงว่าจะไปไม่ถึงฝั่งฝัน
กลัวว่าจะไปเที่ยวเล่นผับบาร์ไม่สนใจการเรียน สุดท้ายก็จะมีลูกกลับมาอยู่ที่บ้านให้
พ่อแม่บอขายในที่สุด สิ่งที่กำลังมานี้แสดงให้เห็นว่ากลอนลำของวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์
เป็นเสมือนภาพแทนของวาทกรรมได้กลับวาทกรรมการพัฒนาในกระแสบริโภคนิยม
อันทำให้เกิดปรากฏการณ์โหยหาอดีตของคนในยุคปัจจุบัน ปรากฏการณ์เช่นนี้อาจ
ทำให้คนมีสติขึ้นมาได้กลอนลำของวีระพงษ์จึงมีคุณค่าและความสำคัญยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2526). **ลักษณะวรรณกรรมอีสาน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- _____. (2543). **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. โครงการตำรามนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.

- ชาร์ลส์ เอฟ คายส์. (2552). แนวคิดท้องถิ่นภาคอีสานนิยมในประเทศไทย. แปลโดย
รัตนา โตสกุล. อุบลราชธานี. ศูนย์วิจัยอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). วาทกรรมการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ:
วิภาษา.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2551). โดยนัยนี้ อีกนัยหนึ่ง นัยอันหลากหลายในตัวบท
ทางวัฒนธรรม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เบน แอนเดอร์สัน. (2552). ชุมชนจินตกรรม บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่
ขยายของชาตินิยม. บรรณธิการแปล ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2551). กาลครั้งหนึ่งว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3.
แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2552). อาณาบริเวณชายแดนแม่น้ำโขงกับกระบวนการสร้างความหมายใน
บริบทของสังคมสมัยใหม่ : กรณีศึกษาเมืองหนองคาย-เวียงจันทน์. กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ประชา สุวิธานนท์. (2554). อัตลักษณ์ไทย : จากไทยสู่ไทยๆ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : ฟ้ายเดียวกัน.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). ท้องถิ่นนิยมการทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ
: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ.
- _____. (2546). มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วม
สมัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).
- ศิริพร ฐิตะฐาน ฦ กลาง. (2537). ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น การศึกษา
คติชนในบริบทสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2549). มองหาเรื่อง : วัฒนธรรมทางสายตา. มหาสารคาม.
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสนห์ จามริก. (2543). โลกาภิวัตน์กับการพัฒนาอย่างยั่งยืน. “จดหมายข่าวสิทธิ
มนุษยชน. 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม).

- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2549). “การต่อสู้เพื่อความเป็นคนของคนชายขอบในสังคมไทย”
หน้า 3-33 ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ). *อยู่ชายขอบ มองตลอดความรุ้*.
กรุงเทพฯ : มติชน.
- Garradd,Greg. (2004). **Ecocriticism**. New York: Routledge
- Murphy, Patrick D. (2001). **The Non-Alibi of Alien Scapes: SF and Ecocriticism In Karla Armbruster and Kathleen R. Wallace (Eds.) Beyond Nature Writing: Expanding the Boundaries of Ecocriticism (p. 263-277)**. Charlottesville: University Press of Virginia.
- Plumwood, Val. (1991). **Nature, self, and gender: feminism, environmental philosophy and the critique of rationalism**, *Hypatia*, 6 (1), 3-37.
- Plumwood,Val. (1993). **Feminism and the Mastery of Nature**. London : Routledge.
- Warren, Karen J. (1991). **Taking Empirical Data Seriously: An Ecofeminist Perspective on Woman-Nature Connections**. Working Paper, presented at the North American Society for Social Philosophy (Colorado Springs, Colo.: August 10,).
- Warren, Karen J. (1993). “**Intro-duction to Ecofeminism.**” In Zimmerman, Michael E. Callicott J. Baird, Sessions, George. Warren ,Karen J. and John Clark (Eds.), *Environ-mental Philosophy: From Animal Rights to Radical Ecology*. (pp.253-267). Engle-wood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Weedon, Chris. (1997). **Feminist Practice and Postructural Theory (2^{sd})**. London: Blackwell Publisher Ltd.
- Griscom, Joan L. (1981). “**On healing the nature/history split in feminist thought,**” *Heresies* #13. Special issue on feminism and ecology. 4:4-9.
- Kheel, Marti. (1985). **The liberation of nature: A circular affair**. *Environmental Ethics* 7 (2), 135-149.

- King, Ynestra. (1990). **Healing the Wounds: Feminism, Ecology, and the Nature/Culture Dualism**, in *Reweaving the World: The Emergence of Ecofeminism*, eds Irene Diamond and Gloria Femen Orenstein (San Francisco: Sierra Club Books).
- Ortner, Sherry B. (1974). **Is Female to Male as Nature is to Culture? In Woman, Culture and Society**, eds. Michelle Rosaldo and Louise Lamphere (Stanford: Stanford Umverslty Press).
- Spretnak, Charlene,. (2549). **Critical and Constructive Contributions of Ecofeminism**, Pp. 181- 189 in Peter Tucker and Evelyn Grim (Eds.), *Worldviews and Ecology*, Philadelphia: Bucknell Press.